

Death, that is pleasant and is not one, but develops as much as life**Kheladze Z., Kheladze Zv.****Critical Care Medicine Institute. Tbilisi. Georgia.**

This thesis is dedicated to biblical

“Ancestor” – Kepron Khet(1)a-el dze, patronymic Tsokhari, Magpala’s cave and field that sold to Abraam

Since “Big Explosion” after 14 milliard year, when again remain surrounded with mystery essence of 23 percentage portion of “Dark mystery” and 73 percentage portion of “Dark energy” surrounded “by light time” and identical knowledge exists only relative to 4 percentage portion of visible matter, obvious that human being, one of stage of development of that matter but life and death is one form of its existence. Thereby, about life on the background of today existed more or less strong information knowledge relative to death is exceptionally poor, above more that study at the last years has experienced “Revolutionary” changes and perfect cognition of life without approach of its essence impossible.

First of all this “Revolution” surrounds revision of physiological opinions among them revision of existence of frighten direct to death. According to that point of view Georgian poet Vaja Pshavela, recognized by UNESCO was right in XIX century said his words “We, all are scared with death and when other is killed we are desire to peer it” does not indicate existence of that soul in mortal. Furthermore, we can remind the King Lear’s words: “We are crying at birth time but leave it with identical experience of pleasure, stage full with jesters”. Important is the issue that produced themes since the eightieth years of the past century relative to the death till present release of endorphins and other substances that origin pleasure at the time of dying process. That has an effect of pain, oxygen sufficiency and other associated factors, what causes mortal’s move in situation like “Nirvana”. So, if the dying process instead of terrible process represents pleasant emotional experience, itself death is more easily bearable, when it’s true that do not exist pleasant emotional experiences but also there is not left any place for unpleasant emotional experiences. According to the previous point of view recently died Georgian producer G. Chokheli had been talking over correctly about that matter, his words inscribed on grave stone, puts sharp end between life and death and he considers both of them as sadness: “Sweet sadness of being as human being and sadness of absence as human being”.

Following specter of “Revolutionary” visions about death concerned to the revision of dominant opinion about homogeneity of death within centuries. In death composition we can single out “liar” and “true” death by the simplest method of approach. For example of “liar” death is available P. Petrarka, before funeral early by four hours, got up from coffin, draw up the best part of his sonatas, that were draw-up after death within thirty year’s life. Similar fact had been displayed by television on “Discovery” canal, when Georgian G. Rodonaia who has been sanctified as priest in USA, at the time of pathologic-anatomic dissection he was three days’ dead and rose from the dead. Probably, “liar” death is the terminal form of life, when breath and blood circulation functions are vindicated, but on purpose of surroundings’ inexperience, inattention or any other purposes making person’s consider as dead. According to that point of view similar analogue is the “vegetative analogue” that has been described in 1940 year by E. Kretschmer. But at that time function of head brain is partially extinct and not completely, thus previous situation impossible to be considered as death, this is incorrect and it should be recognized as “New” life. As for “True” death it can be divided into visible “matter” and death of invisible “Soul”. “Short-lived”, “Incorruptible”, “death down-to-earth” belongs to the first. The most pervaded form of death such

as "short-lived" or "Limited in time" is "Clinical" death. Latest is the source of "true" death and does not differ from it by expression. Namely, at the time of such death exists body but does not exist function, though possible restoration of all function, between them perfect restoration of function of head brain. Such form of death at first is described in Bible, when Elisey predictor had resurrected Abishag Shuman's adolescent. Elisey considered himself as learner of Ilia predictor and before rise up in heaven he requested from teacher half possibility. At the time of resurrection "he pressed to child from above, mouth touched to mouth, eye touched close to eye, hand touched to hand and warmed child's body". Following case is relative to Christ, who resurrected seven days' dead Lazarus by the following words "Come out Lazarus", and afterward he saved his three days' dead body. In 1801 year N. Igelsrud, the doctor of Norway, c. Trasio carried out the first similar fact in medical field by the form of resurrection of human being who was drowned in water and this evidence has been described in medical newspaper of Philadelphia. Duration of "Clinical" death does not exceed five minute in general conditions and transforming in "death down-to-earth". Sometimes, on purpose of short-term impossible to begin the reanimation arrangements, majority of human beings at present die as in the beginning time of civilization – without reanimation. It was thought that get over of that "magical" five minutes sometimes was unavailable, because within that period as a result of stop of blood circulation had been dying the cortex cells of head brain. Our thesis relative to death has shown that in organism of human being, among them in cells of head brain, within ten-fifteen minutes and after more time developed changes are reversible and after expiration more than five minutes impossible perfect renovation of human being, not only because of impossibility, but existed technologies do not giving possibility.

The second form of "Temporal" death is "New" death that is brainless situation and represents the "death of head brain". As though it's simple and non-connection of breath, blood circulation and brainless situation to the act of death causes stunning today but its fact that from revival of Lazarus mankind needed 16 century that A. Vealius in his work "About human figure" issued in 1544 the function of breath should consider as the primitive sign of life. And one century was necessary that U. Harvey in letter sent to English King in 1628 by the words "Human being's hear is sun of its micro chromosome" should consider the blood circulation as an indispensable condition. Furthermore, following that mankind should live three centuries that in 1959 H. Molbert and M. Kulon on behalf of "Le cama depase" describe the death of head brain. In 1967 the captain of Catholic Church Pius XII was being tried to form these cases in canonic frames, and then in 1968, Harvard Medical Academy which as the death of individual except stop of irreversible functions of the heart and breath including itself stalk of head brain acknowledged irreversible stop of function. At the time of such death exist body, all function of head brain is extinct, breath is prosthetic and running with artificial breath apparatus, blood circulation and other functions are vindicated more or less or producing with medicines. Important that duration of such formed death amounts approximately several days, rarely several weeks and or months and finally is transforming in "death down-to-earth". Following form of the "True" death is an "incorruptible" death of which basic sign is every possible function's nonexistence at the time of existence of body. Though, previous body outwardly is deferred from the body existed at the time of "clinical" death, because it is devoid of vital warm and flexibility that is characteristic for that last. Obvious example of that fact is the death of the twelfth Lama what happened in Buriatia, village – Ivolgi. This man who was known by name – Pandito Khamba Dasha Dorjo Integilov, when he was conducting nirvana died in the pose of "lotus" in the age - 75. From that day after 75 year, in 2002 according to the will other lamas opened his sarcophagus and found out incorruptible body of Pandito. Then he had been returned in temple. Wishers could see him seven times in a year at great celebration of Buddhists. The death of "mummy" is

associated to such form of death and it can be considered equally as different form of “incorruptible” death. Kheops’s, Khepren’s and other’s pyramids has been built by million of people but the respect to turn into mummy and rest the body in labyrinths of pyramids had only their family members. There are many hypotheses relative to the role of pyramids and between them right of existence has the opinion which the function of those pyramids discusses with the direct destination, as preservative mean of Pharaohs’ body turned into mummy. Pharaohs, who were considered themselves as descendants of gods, as appeared from other planets had knowledge relative to the resurrection that was left from their ancestors. In the future the details had been lost and pharaohs had fragments only by the way of rule of body preservation, such rule of body preservation was being used again in order to resurrect returned back aliens. Important that according to that point of view the twelfth Lama or Egyptian pharaohs was not represented as exceptions. Orthodox and other churches have plenty of rules how to preserve different saint’s parts incorruptibly within centuries through what possible should be fixed the issue about re-production of the bodies of their owners. So, with such method of approach we can think that knowledge which had pharaohs was not lost in following epoch, it developed and reached the level that for restoration of body became enough its separate parts. Furthermore, was not necessary neither building of pyramids nor leading of mummify process, among them freezing of body in liquid nitrogen of which similar “boom” has important role by the form of cryonics in last years. On the basis of that perfect study of Georgian language can be enough, in which recourse by the affirmation of bibliophile in early feudal era Ioane Zosime “All mysteries are buried in language”, though such perfection of study of Georgian language nobody has approached until today.

As for the following form of “True” death – “death down-to-earth” or “old” death, in this case body is left without any kind of function, but it is accompanied with “cadaverous spots”, “cadaverous freeze” and other signs, which in due course follow the lewdness of body. Because of representatives of current civilization that are “overloaded” as “homo sapiens” similar to their ancestor “homo sapiens” burn, trickle or bury in the ground that dead body finally become soil and everything run by the way what had been reflected by Ecclesiast in the words: “Dust turn into soil as it was and soul should return to God, who created”.

At present in the theory of death the most weakly processed issue is the death of “soul”. Furthermore, indisputable point of issue of classical science is only death of matter. As for soul, not only about its death also issue about its existence stands outside of that science. According to that point of view in the second half of last century similar interest in animated human beings about rose sights at the time of “clinical” death was caused by American R. Moud and others’ narration. This mainly refer to the association to pleasant feelings of such situations, perception of weightlessness, an act when soul comes out from the body, reflective cadres of “cinema chronic” of spent life, vision of subjects by “extroverted” projection, contemplate of reanimation of self-body, listen to the vague voices of nature, attempt to find out the way in the tunnel filled with dark where in the end appears brilliant light and etc. It’s important that at the time of execution the thesis at the time of “clinical” death absolute majority of such human beings relative to the carried out appearances had complete “amnesia” and only patients’ 4-5% were remembering more or less similar photos with the form of separate fragments. Herewith, according to the more deep analyze was being appeared that in the best case these photos were representing the wrong and illusorily reproduction of the “records” which was being recorded by the patient’s head brain, this was “recorded” by the head brain of patient at the time of dying and resurrection, when blood circulation and provide the head brain with oxygen was renovated by more or less completeness. Obvious, that according to that pint of view medicines had important role that was being used for different aims at the time of dying and

resurrection but they can become wrong the function of head brain. Furthermore, here is not excepted origin of synthesis phenomenon, when perceptions of specific signal for one analyzer for that signal carry out by unspecific second signal. At that time sounds is perceived with “vision”, smell with “listening”, and color as “taste” and by other sensations. This causes change of brain function, or as for beginning of pleasant senses, those origins endorphins, enkephalin, sexual hormones and other substances are explained with plenty of pleasure incentive substances. The process when soul comes out from the body is not characterized only for “clinical” death. This is characteristic for patients who are fallen ill with epilepsy, also patients fallen ill with schizophrenia and above mentioned is noticeable at the time of irritation of some structures of brain with different kind of impulse. Subjects’ inverted perceptions are connected to the arrangement of vision analyzer of optic apparatus that generally see those subjects with “inverted” sort. Correction of their “extroversion” is being carried out by cortex’s cells of head brain. Latest, as more exquisite function stops its expression early than other functions. Same is related to the narrowing of vision field and keep of “pipe” vision. Such kind of perception of vision is specified with the regions of vision analyzer that are placed in the 17th region of occipital part and relatively to other regions are being supplied better with blood from middle and back arteries and from that those functions are preserved for a long time. Also, well-known that separate regions of vision analyzer have accessibility to work in autonomous regime, because not painted light colors, perception of less exquisite white colors sometimes possible carried out in brain stalk. This is not-differentiated white brilliant light that appears at the end of dark tunnel “seen” by cells of 17th zone. As for illegible sounds that sounds at the time of “clinical” death is connected to the working ability of hear analyzer of different cells in autonomous regime. Furthermore, at the time of turn off the separate fibers information can be register in the bridge of head brain and should be perceived by other fibers. This fact equally is associated to the lost habit of tribes residing in the Bay of Black and Mediterranean Sea, among them already lost habit of Kolkhs relative to the dead’ loud “bemoan” of dead. With this they were “attempting” with the use of the strongest sounds irritation of hear analyzer and resurrection of dead brain. Unfortunately, as uncertified the efficiency of latest method at the time of dead resurrection, also questionable assertion relative to the existence of soul through narration of R. Moud and his followers. Same should be said relative to the attempts of separate researchers about “weigh” of soul come out from body, “photograph” of its specter or by other means about identify of soul. In this case truth is that one hope is died Georgian monk Father Gabriel who was being carried out his activity in the last century and left the following words: “Soul’s immortality is truth”. Existed information relative to the soul is poor in theological sciences of different confessions. Though, the fact of existence of soul in body and at the time of death separation act of soul from body is certified by all of them. Furthermore, at the time of their analyzing is creating the impression that God is only one and ways going to God is different. The soul’s future fate when it comes out from body has more or less similar opinions. It’s supposed that the soul is represented not only by one but by several sorts, which are discussed as different stage of its development. It’s considered that development of the soul and levitation on deferent “levels” is carrying out within proprietor’s life and depended on the patron’s mode of life, also on assisted diligences with that direction. The most ordinary “Physical” soul from such sort of soul should to have all human beings and it die together with the death of body. Following “astral”, “mental” and “cosmic” sorts separate from proprietor at the time of death if create of such form is advanced in his/her life. Supposedly, in the beginning soul should to “live” in atmosphere round the earth and after come out from body should to visit the place where in its time was been “locked” in that body. It’s indicated that on the 3rd and 9th day of independent life they will present before the lord for confession and on the 40th day leave our space surrounded “by light time” and running to the

dimension where as this “appear from Philadelphia” order is established by “responsible master”. Some people consider that the soul uplifted on the level of cosmic form pass in other dimensions of which possibilities are unlimited and immortal, as for “mental” soul it leave in cosmos surrounded “by light time” and in that areal has the greatest possibilities but it die early or late or possessor to choose the body feels reincarnation. More weakly is the “astral” form of soul, that supposedly “dwelling” only earth atmosphere and relatively after short-term period or dying or underprivileged to choose the body feels reincarnation. It’s important that previous identically is opposed to the Father of newest history of Georgian state system I. Chavchavadze’s phenomenal find: “Everything can be died but mind impossible to be dead”. Though, greatest mystery is hidden in the words of Sh. Rustaveli, the genius of Early Renaissance epoch whose words has been directed to personage of his poem: “The sun’s existence impossible because you are its inseparable part”. Human being’s existence without “the sun” can be simply explicable, why necessary human being’s existence for the sun is inexplicable. It can be understood as necessity of interchange of invisible and unknown form of “energy that from human being by the way of “psychical energy” or “energy of mind” spread upon universe and represents necessary condition of its existence. Previous can be in connection with unknown components that have 96 percentage portion of the universe. This “energy” most generously appears at the time of dying, especially separate from organism at sudden (till one minute) dying, than short-term (till an hour) or long (more than an hour) dying process and it’s so important that sometimes simultaneously originated hundred and thousand of sudden death is insufficient to satisfy the request. In this case we have in allowance massive cases of sudden death originated at global catastrophe, when on our planet dead human beings’ numbers are more than six times than other died at the time of death. Here, equal association is associated to the study of ecclesiast in accordance with everybody will be returned back to his creator finally, so, who had created everything that is remarkable mastery and mystery the greatest: in order to return back creation. At present if we remember the study of Heidelberg in accordance with the poor human being of Z. Pascal in its own, can not change one molecule, one cell, one atom, one electron, one stationary condition of his organism with his desire, full version of that mystery should be added with one more word: Create in order to lead and return back and produce again, what shortly represents reproduction for leading. And as for mystery essence itself, how did create, in order to lead, return back and reproduce again or why did create, because lead, return back and reproduce again, nobody knows, when does the Lord allow to human being to solve previous matter nobody knows. In all cases it appears like that “existed” at relative time and relative sphere, itself from relative dimensional earth.

Next page of death revolution belongs to “birth” of death. The first life of human being has been presented by the God from soil ball and represented in the form of Adam. Next example of the life has been created by the God again; In this case “whilst Adam slept “God” causes the man to sleep, and creates a woman from his rib. He took out one rib from Adam’s body and instead of rib put the meat in that place. From the rib that was taken out from Adam was created woman taken to Adam”. At present theory of medicine considers possible having of man as mother, more correctly from stem cell of bone brain existed in rib creation similar to Eva. Mostly, according to the same theory these acts possible carry out from the connective tissue cells of osseous carcass, at first by transformation way as stem cell. Furthermore, life can be originated from the cells of dead organism, if of course the separate cells of that organism have kept buoyancy.

So, life can originate in itself and from dead and for medicine today theoretically renovation neither creation from the rib of Eva, nor pharaohs’ bodies turn into mummies and nor parts of saints’ body is not unacceptable. Human being’s life created by such way begin by from appear of reproduction signs of

embryo cells and end by complete defeat of head brain function. From that begin the death, that end according to the lost of reproduction ability of life with the last cell of death human being. As a result human being's life surrounds the time, from the first expression of embryo till the lost of ability of life renovation by the last cell of dead organism. More concretely, human being's life is reproduction in itself and represents the copy of the act when the God "modeled" the human being "in his own image".

At the time of discussion the establishment ways of death we have to know that most prolonged residing human being was French Jana Kalman who died in 122, 4 years old, and most short lived human being was biblical Nakorn who at the time of death was 556 years old. In accordance with that each human being's death appears as "death under compulsion" until today. Furthermore, science does not now yet how is the time of "timely" death. Provocative of such form of the death are the forces that acting on organism and condition the defeat of vital functions (breath, blood circulation, mentality). These forces often act on organism from the outside (mechanic trauma, electric current, radiation, warmth, cold, infectious agents, poisons and etc). Herewith, there is not excepted beginning of such "mortal" forces inside the organism itself at the time of different kind of Chronicle – Poignant diseases by the form of thrombosis, hemorrhage, oxygen sufficiency, free radicals, endotoxins and etc. There are frequent cases when death process is caring out with outside acting forces and hereinafter forces originated inside the organism.

In the fortieth of last century, on the basis of conducted researches from died and mortal human beings' blood skilled secretion of before unknown 14kd molecule mass having polypeptide ([see video](#)). Small doses of that last was being changed the behavior rule of inactive laboratorial animals (mice) and was becoming them more aggressive. Relatively high concentrations deadened them in several minutes what was instructed with convulsive unloading and discontinuance of breath. Previous polypeptide is outfitted with immunosuppressive effect and was being caused repression of T-Lymphocytes function, especially, suppression and memory ability. Also it was outfitted with citotoxin effects, which are expressed more brightly direct to neuro system's cells. This polypeptide also was being caused repression of DN replication process. According to the special research methods this polypeptide baptized as "the factor of the death" was being registered in small concentrations also in blood of healthy human beings. Though, their number was being increased by several times at the time of dying process. Herewith, this was revealed as stabile admixture and was being vindicated toxic properties on 4°C temperature after 17 year keeping. It had been established, that the synthesis of polypeptide was being carried out by immunocompetent T-Lymphocytes. From that, there had been expressed the supposition that at the time of dying process caused by different reason "Imunal memory" lost and T-Lymphocytes that has lost repression of T-Lymphocytes effect beginning intensive synthesis of that polypeptide, what in itself extends the pathologic changes arisen at the time of dying process and assists to death. It's important that in human being' consciousness the death is associated to breakup, dissolution and abrogation process. The cycle of labor expresses that in the foundation matter of death taking participation synthesis, construction and creation processes, what is the index that the death is so "bearing" as the life. It's important that genes that condition the synthesis of death factor generally are repressed by gene suppressions. At the time of dying process carry out their depression and activation. This is identically "programmed" death but it is not apoptosis, when put in motion of apoptosis ignition genes carry out by extra and intracellular messengers. Furthermore, at the time of apoptosis important role has cell's contract, it's dismiss as fragments and inflammation non-forming. Influence of the "factor of death" runs by deepening of inflammation image and changes similar to narcoses. Except that this is the death of organism, when important is the defeat of main function and not the death of organism. Furthermore,

since embryonic period in organism dying plenty of cells and in adult organism their number everyday reaches to 50-70 milliard and annually, weight of dead cells is tantamount of full body weight. Their substitution is caring out through pro genetic precursors, though the basis of death of organism is defeat of vital functions and defeat of those latest is conditioned by corresponding damage of cells. Cease of function is not proportional to the number of cells that are put out of action always. All above mentioned expresses that progress in the war against death impossible to be approached without suppressive and neutralizer means of toxic effect of defeater of vital function of the synthesis of death factor. Also indisputable necessity of improvement of already damaged cells and tissue reparation processes. It's important that in ninetieth years of last century by ourselves carried out construct of antoxin (vaccine) and antitoxin (immunoglobulin) that is opposite to "death factor". As one as second preparation was being defended the animals perfectly from influence of lethal doses of "death factor". Through "ant lethal" immunoglobulin has been skilled perfect revival of animals after 10-15 minute when the death is reached and extension of old animals' life. It's important, in its time by the Medicine scientific academy of Soviet Union by the same discoveries in Soviet Union and Inventions in state committee its separate fragments had been considered as invention and because of political system it was mystified. On following stage, namely in the beginning of century, at the time of dying and revival with the aim of improvement of damaged cells and repression tissues by ourselves, firstly in medical practice in adult organism has been created the leading means of pro genetic precursors' committing process by the form of nitroglycerin, plasmatic rays, electric impulses and etc, medicinal effect of above mentioned means had been seen at the time of clinical and par clinical researches and certified with corresponding patents ([see video](#)).

This is advantage step in order to cognize the death phenomenon. According to that direction approach of following progress is importantly depend on results that should to present the researches relative to the death. Though, in accordance with that point of view many things should be discussed with the research methods of which work out only by classical scientific method of approach is less possible. In all cases the desire of authors' is that this score of death should be read by the delivery of study of death phenomenon, as individual key to solve the life mystery.

**სიკვდილი, რომელიც სასიამოვნოა და სხვადასხვა, მაგრამ ისევე
იბადება როგორც სიცოცხლე
ზ.ხელაძე,ზ.ხელაძე.
კრიტიკული მედიცინის ინსტიტუტი. თბილისი. საქართველო.**

ეს ნაშრომი ეძღვნება ჩვენს ბიბლიურ „წინაპარს“ - ყეფრონს, ხეთ(ლ)ა-ელ ძეს ცოხარისას, მახფალას მღვიმე და მინდორი რომ მიჰყიდა აბრაამს.

„დიდი აფეთქებიდან“ 14 მილიარდის წლის შემდეგ, როცა კვლავ საიდუმლოებით მოცული რჩება „სინათლის დროით“ შემოსახლვრული ამ სამყაროს 23%-იანი წილის „ბნელი მატერიის“ და 73%-იანი წილის „ბნელი ენერჯის“ არსი და ერთგვარი ცოდნა მხოლოდ 4%-იანი წილის მქონე ხილული მატერიის შესახებ არსებობს. ნათელი ხდება, რომ ადამიანი ამ მატერიის უმაღლესი საფეხური, ხოლო სიცოცხლე და სიკვდილი მისი არსებობის ერთიანი ფორმაა. ამასთან სიცოცხლის შესახებ დღეს არსებული მეტ-ნაკლებად სოლიდური ინფორმაციის ფონზე უაღრესად მწირია ცოდნა სიკვდილის შესახებ, მითუმეტეს, რომ ამ სწავლებამ უკანასკნელ წლებში „რევოლუციური“ სახის ცვლილებები განიცადა და მისი არსის წვდომის გარეშე შეუძლებელია სიცოცხლის სრულყოფილი შემეცნება.

ეს „რევოლუცია“ უპირველესად სიკვდილის შესახებ არსებული ფსიქოლოგიური შეხედულებების, მათ შორის სიკვდილის მიმართ შიშის არსებობის, რევიზიას მოიცავს. ამ თვალსაზრისით ეტყობა მართალი იყო იუნესკოს მიერ აღიარებული ქართველი პოეტი ვაჟა-ფშაველა, რომლის მეცხრამეტე საუკუნის სიტყვები „სიკვდილის ყველას გვეშინის, სხვას ჰკლავენ ცქერა გვწადა“ არ მიუთითებს ამ შიშის უშუალოდ მომაკვდავში არსებობას. უფრო მეტიც, ღირის სიტყვები რომ გავიხსენოთ, ჩვენ, თუმცა „ესტრიტ დაბადებისას,“ მაგრამ ერთგვარი სიამოვნების შეგრძნებით ვსტოვებთ, „მასხარებით სავსე ამ სცენას“. საქმე ის არის, რომ სიკვდილის შესახებ გასული საუკუნის ოთხმოციანი წლებიდან დღემდე წარმოებული ჩვენი შრომები მიუთითებენ კვდომის პროცესისას ორგანიზმში ენდორფინების და სიამოვნების აღმძვრელი სხვა ნაერთების გაძლიერებულ გამოყოფას. ამას ეტყობა ტკივილი, ჟანგბადის დეფიციტი და კვდომის პროცესთან ასოცირებული სხვა ფაქტორები უწყობენ ხელს. ეს კი მომაკვდავის „ნირვანის“ მსგავს მდგომარეობაში გადაყვანას იწვევს. ასე რომ, თუ კი კვდომის პროცესი საშინელების ნაცვლად სასიამოვნო განცდას წარმოადგენს, მაშინ მით უფრო ადვილად ასატანი ხდება თავად სიკვდილიც, რომლის დროსაც, მართალია სასიამოვნო შეგრძნებები აღარ არსებობენ, მაგრამ არც უსიამოვნო შეგრძნებებისთვის რჩება ადგილი. ამ თვალსაზრისით ეტყობა სწორად მსჯელობდა ახლახან გარდაცვლილი ქართველი კინორეჟისორი გ. ჩოხელიც, რომლის საფლავზე წარწერილი მისივე სიტყვები მკვეთრ ზღვარს არ ავლებს სიცოცხლესა და სიკვდილს შორის და ორივეს სევდად მიიჩნევს: ადამიანად ყოფნის ტკბილ სევდად და ადამიანად არ ყოფნის სევდად.

სიკვდილის შესახებ არსებული „რევოლუციური“ ხედვის შემდეგი სპექტრი უკავშირდება ადამიანთა შეგრძნებაში საუკუნეების განმავლობაში გაბატონებული შეხედულებების რევიზიას სიკვდილის ერთგვაროვნების შესახებ. სიკვდილის შემადგენლობაში ყველაზე მარტივი მიდგომით შესაძლოა გამოვყოთ „ცრუ“ და „ჭკმმარიტი“ სიკვდილი. „ცრუ“ სიკვდილის მაგალითად ფ. პეტრარკა გამოდგება, დასაფლავებამდე ოთხი საათით ადრე

განსასვენებლიდან წამომდგარმა თავისი სონეტების საუკეთესო ნაწილი სიკვდილის შემდეგ ოცდაათ წლიან სიცოცხლეში რომ შეჰქმნა. მსგავსია „დისქოვერის“ სატელევიზიო არხზე მოთხრობილი აშშ მღვდლად ნაკურთხი ქართველი გ. როდონაიას შემთხვევაც,სამი დღის გარდაცვლილი პათოლოგ-ანატომიური გაკვეთისას რომ „გაცოცხლდა“. ეტყობა „ცრუ“ სიკვდილი, სიცოცხლის ტერმინალური ფორმაა, რომლის დროსაც სუნთქვისა და სისხლისმიმოქცევის ფუნქციები ასე თუ ისე შენარჩუნებულია, მაგრამ გარშემომყოფთა გამოუცდელიობის, უყურადღებობის თუ სხვა მრავალ მიზეზთა გამო პიროვნების მკვდრადმიჩნევა ხდება.ამ თვალსაზრისით ერთგვარი ანალოგი შესაძლოა 1940 წელს ეკრესტნმერის მიერ აღწერილ „ვეგეტატიურ კომასთან“ გატარდეს.მაგრამ ამ დროს თავის ტვინის ფუნქცია მხოლოდ ნაწილობრივ და არა სრულად არის ჩამქრალი, ამიტომ ამგვარი მდგომარეობის სიკვდილად მიჩნევა არასწორია და ის „ახალ“ სიცოცხლედ უნდა იყოს აღიარებული, რაც შეეხება „ჰემარიტი“ სიკვდილს ის შესაძლოა დაეყოს ხილული „მატერიისა“ და უხილავი „სულის“ სიკვდილად. პირველს მიეკუთვნება „ხანმოკლე“, „განუხრწელი“ და „მიწისმიერი“ სიკვდილი. „ხანმოკლე“ ანუ „დროში შეზღუდული“ სიკვდილის ყველაზე გავრცელებული ფორმა „კლინიკური“ სიკვდილია. ეს უკანასკნელი „ჰემარიტი“ სიკვდილის საწყისია და გამოვლინებითაც არ განსხვავდება მისგან. სახელდობრ ამ ფორმის სიკვდილისას არსებობს სხეული, მაგრამ არ არსებობს ფუნქცია, თუმცა შესაძლებელია ყველა ფუნქციის, მათ შორის თავის ტვინის ფუნქციის სრულყოფილი აღდგენა. სიკვდილის ეს ფორმა პირველად ბიბლიაში არის აღწერილი, წინასწარმეტყველელისეის მიერ შუნამელი ყრმის გაცოცხლების სახით.ელისეი წმინდა ილია წინასწარმეტყველის შეგირდად თვლიდა თავს და ზეცაში აღვლინების წინ შესაძლებლობის ნახევარი გამოსთხოვა მასწავლებელს.გაცოცხლებისას „ის ზემოდან დააწვა ბავშვს, პირი პირზე დაადო, თვალი თვალზე, ხელის მტევნები ხელის მტევნებზე და გათბა ბავშვის სხეული“. შემდეგი შემთხვევა ეკუთვნის ქრისტეს, რომელმაც ჯერ შვიდი დღის მკვდარი ლაზარე აღადგინა სიტყვებით, „ლაზარე გამოდი“, ხოლო შემდეგ სამი დღის მკვდარი საკუთარი სხეული იხსნა. სამედიცინო სფეროში ცნობილი პირველი ამგვარი აქტი ნორვეგიის ქალაქ ტრასიოს ექიმმა ნ. იგელსრუდმა განახორციელა 1801 წელს წყალში დამხრჩვალის გაცოცხლების სახით და ეს შემთხვევა ფილადელფიის სამედიცინო გაზეთში იყო აღწერილი. „კლინიკური“ სიკვდილის ხანგრძლიობა ჩვეულებრივ პირობებში ხუთ წუთს არ აღემატება და „მიწისმიერი“ სიკვდილში ტრანსფორმირდება.იმის გამო,რომ ამგვარად ხანმოკლე დროის განმავლობაში ხშირად ვერ ხერხდება რეანიმაციული ღონიძიებების დაწყება,ადამიანთა უმრავლესობა დღესაც ისევე იღუპება,როგორც ცივილიზაციის დასაწყისში – რეანიმაციის გარეშე.ფიქრობდნენ,რომ ამ „მაგიური“ ხუთი წუთის გადალახვა შეუძლებელი იყო,რადგანაც დროის ამ მონაკვეთში სისხლისმიმოქცევის შეწყვეტის შედეგად კვდებოდნენ თავის ტვინის ქერქის უჯრედები. სიკვდილის შესახებ წარმოებულმა ჩვენმა შრომებმა უჩვენეს,რომ ადამიანის ორგანიზმში,მათ შორის თავის ტვინის უჯრედებში, სიკვდილის დადგომიდან პირველი ათი-თხუთმეტი და მეტი დროის შემდეგაც განვითარებული ცვლილებები შექცევადია და ხუთ წუთზე მეტი დროის გასვლის შემდეგ ადამიანის სრულყოფილი აღდგენა ვერ ხერხდება არა იმიტომ,რომ ეს შეუძლებელია,არამედ იმიტომ,რომ არსებული ტექნოლოგიები არ იძლევიან ამის საშუალებას..

„დროებითი” სიკვდილის მეორე ფორმა „ახალი” სიკვდილი უტვინო მდგომარეობაა და „თავის ტვინის სიკვდილს” წარმოადგენს. თითქოსდა მარტივია და დღეს განცვიფრებასაც კი იწვევს სუნთქვის, სისხლისმიმოქცევის და უტვინო მდგომარეობის სიკვდილის აქტთან დაუკავშირებლობა, მაგრამ ფაქტია, ლაზარეს გაცოცხლებიდან კაცობრიობას 16 საუკუნე დასჭირდა, რომ აგეზალიუსს „ადამიანის აგებულების შესახებ” 1544 წელს გამოცემულ შრომათა კრებულში სიცოცხლის პრიმატულ ნიშნად სუნთქვის ფუნქცია მიეჩნია. ხოლო კიდევ ერთი საუკუნე იყო საჭირო რომ უ. ჰარვეის ინგლისის მეფისადმი 1628 წელს გაგზავნილ წერილში სიტყვებით „ადამიანის გული მზეა მისი მიკროკოსმოსისა” სისხლის მიმოქცევა ეღიარებინა სიცოცხლის აუცილებელ პირობად. უფრო მეტიც, აქედან მოყოლებული კიდევ სამი საუკუნე უნდა ეცხოვრა კაცობრიობას, რომ ჰ. მოლბერტსა და მ. კულონს 1959 წელს „Le cama depase”-ს სახელით ადამიანის თავის ტვინის სიკვდილი აღეწერათ შემთხვევების კანონიკურ ჩარჩოებში მოქცევა კი ჯერ 1967 წელს კათოლიკური ეკლესიის წინამძღვარს პიუს XII ეცადა, ხოლო შემდეგ, 1968 წელს, ჰარვარდის სამედიცინო აკადემიას, რომელმაც ინდივიდის სიკვდილად გულისა და სუნთქვის ფუნქციების შეუქცევადი შეწყვეტის გარდა თავის ტვინის ყველა სტრუქტურის, თვით თავის ტვინის ღეროს ჩათვლით, ფუნქციის შეუქცევადი შეწყვეტა აღიარა. ამ ფორმის სიკვდილისას სხეული არსებობს, თავის ტვინის ყველა ფუნქცია ჩამქრალია, სუნთქვა პროტეზირებულია და ხელოვნური სუნთქვის აპარატით მიმდინარეობს, სისხლის მიმოქცევა და სხვა ფუნქციები კი მეტ-ნაკლებად შენარჩუნებულია ან წამლებით წარმოებს. საგულისხმოა, რომ სიკვდილის ამ ფორმის ხანგრძლივობა საშუალოდ რამდენიმე დღეა, იშვიათად რამდენიმე კვირა და ან თვე და ის საბოლოოდ „მიწისმიერ” სიკვდილში ტრანსფორმირდება.

„ტემპარტი” სიკვდილის შედეგი ფორმის „განუხრწნელი” სიკვდილის უმთავრესი ნიშანიც ყოველგვარი ფუნქციის არ არსებობაა სხეულის არსებობის დროს. თუმცა ეს სხეული გარეგანულად მნიშვნელოვნად განსხვავდება „კლინიკური” სიკვდილის დროს არსებული სხეულისგან, რადგან მოკლებულია ამ უკანასკნელისთვის დამახასიათებელ სიცოცხლისმიერ სითბოს და ელასტიურობას. ამ ფორმის სიკვდილის ყველაზე ნათელი მაგალითი ბურიატიის სოფელ ივოლგის დაცანის მეთორმეტე ლამას სიკვდილია. ეს კაცი, რომელიც პანდიტო ხამბა დაშა დორჯო იტეგილოვის სახელით იყო ცნობილი, 75 წლის ასაკში „გლოტოსის“ პოზაში მოიცვალა ნირვანის აღსრულების დროს. ამ დღიდან 75 წლის შემდეგ კი, 2002 წელს, ანდერძის თანახმად სხვა ლამებმა მისი სარკოფაგი გახსნეს და პანდიტოს განუხრწნელი სხეული იხილეს. შემდეგში ის ისევ დაცანში დააბრუნეს და მისი ხილვის უფლება მსურველებს წელიწადში შვიდჯერ ბუდისტთა დიდი დღესასწაულების დროს დართეს. სიკვდილის ამ სახესთან ერთგვარად ასოცირდება „მუმის” სიკვდილი და ის „განუხრწნელი” სიკვდილის სხვა ფორმად შეიძლება მივიჩნიოთ. ხეოფსის, ხეფრენის და სხვა პირამიდებს მილიონობით ადამიანი აშენებდა, მაგრამ მუმიად ქცევის და პირამიდების ლაბირინთებში განსვენების პატივი მხოლოდ ფარაონებს და მათი ოჯახის წევრებს ჰქონდათ. პირამიდების დანიშნულების შესახებ მრავალი ჰიპოთეზა არსებობს და მათ შორის აღბათ იმ მოსაზრებასაც აქვს არსებობის უფლება, რომელიც ამ პირამიდების ფუნქციას პირდაპირი დანიშნულებით, ფარაონთა მუმიად ქცეული უმწეო სხეულის დამცავ საშუალებად განიხილავს. ფარაონებს, რომლებიც სხვა პლანეტებიდან მოვლენილი „ღმერთების” შთამომავლად თვლიდნენ თავს, თავიანთ პლანეტაზე მიბრუნებული წინაპრებისაგან ეტყობა

დატოვებული ჰქონდათ ცოდნა მკვდრის გაცოცხლების შესახებ. შემდეგში ამ ცოდნის დეტალები ალბათ დაიკარგა და ფარაონებს მხოლოდ მისი ფრაგმენტები დარჩათ სხეულის შენახვის წესის სახით, რომელსაც კიდევაც იყენებდნენ საკუთარი გვამის შესანახათ უკანმოზრუნებულ უცხოპლანეტელებს რომ გაეცოცხლებიათ. საგულისხმოა, რომ ამ თვალსაზრისით მეთორმეტე ლამა ან ეგვიპტელი ფარაონები გამონაკლისს არ წარმოადგენენ. მართლმადიდებელ და სხვა ეკლესიებს იმის უამრავი მაგალითი გააჩნიათ თუ როგორ ინახება საუკუნეების განმავლობაში განუხრწნელად სხვადასხვა წმინდანთა წმინდა ნაწილები, რომელთა მეშვეობითაც მათი მფლობელების სხეულის კვლავწარმოების საკითხი შეიძლება დადგეს. ყოველ შემთხვევაში ამგვარი მიდგომით შესაძლოა ვივარაუდოთ, რომ ცოდნა, რომელიც ფარაონებს ჰქონდათ, შემდეგ ეპოქაში კი არ დაიკარგა, არამედ განვითარდა და იმ დონეს მიაღწია, რომ სხეულის აღსადგენად მისი ცალკეული ნაწილებიც კი საკმარისი გახდა. უფრო მეტიც, ამისთვის არც პირამიდების აშენება და მუმიფიცირების პროცესის მართვა იყო საჭირო, მათ შორის არც თხევად აზოტში სხეულის გაყინვისა, რომლის ერთგვარ „ბუმს“ კრიონიკის სახით უკანასკნელ წლებში აქვს ადგილი შემძლეა ყოველთა შორის. ამისთვის შესაძლოა მხოლოდ ქართული ენის სრულყოფილი შესწავლა იყოს საკმარისი, რომლის წიაღშიაც ადრეული ფეოდალური ხანის მწიგნობრის იოანე ზოსიმედყოფილის მტკიცებით „დამარხულ არს ამა ენასა შინა საიდუმლო ყოველი“. თუმცა ქართული ენის შესწავლის იმგვარ სრულყოფილებას, რომ ეს საიდუმლო ამოეცნო, დღემდე ვერავინ მიაღწია.

რაც შეეხება „ჰემმარიტი“ სიკვდილის შემდეგ ფორმას – „მიწისმიერ“ ანუ „ძველ“ სიკვდილს, ამ შემთხვევაშიც სხეული კვლავ ყოველგვარი ფუნქციის გარეშეა დარჩენილი, მაგრამ მას თან ახლავს „გვამური ლაქები“, „გვამური გაშეშება“ და სხვა ნიშნები, რომლებსაც დროთა განმავლობაში სხეულის გახრწნა მოჰყვება. იმის გამო, რომ ამჟამად „homo moralis“-ად „გადატვირთული“ ჩვენი ცივილიზაციის წარმომადგენლები ამ მკვდარ სხეულს „homo sapiens“-ის მსგავსად კვლავ წვავენ, ან წყალს ატანენ, ან კიდევ მიწაში ფლავენ, ის საბოლოოდ მაინც მიწა ხდება და ყოველივე ისე მიემართება, როგორც ეს საუკუნეების წინ ასახა ეკლესიასტემ სიტყვებში: „მოიქცეოდეს მტვერი მიწად, როგორც იყო და სული უბრუნდებოდეს ღმერთს, რომელმაც შექმნა“.

დღეისათვის სიკვდილის თეორიაში ყველაზე სუსტად დამუშავებული საკითხი „სულის“ სიკვდილია. უფრო მეტიც კლასიკური მეცნიერების მსჯელობის უდავო საგანი მხოლოდ მატერიის სიკვდილია. რაც შეეხება სულს არა თუ მისი სიკვდილის, არამედ თავად სულის არსებობის საკითხიც ამ მეცნიერების გარეთ დგას. ამ თვალსაზრისით ერთგვარი ინტერესი გასული საუკუნის მეორე ნახევარში ამერიკელი რ.მოუდისა და სხვების მონათხრობებმა გამოიწვიეს გაცოცხლებულ ადამიანებში „კლინიკური“ სიკვდილისას აღმოცენებული ხილვების შესახებ. ეს უმთავრესად ეხება ამ მდგომარეობების სასიამოვნო შეგრძნებებთან ასოცირებას, უწონადობის აღქმას, სულის სხეულიდან ამოსვლის აქტს, გატარებული ცხოვრების ამსახველი კადრების „კინოქრონიკას“, საგნების „გადმოზრუნებული“ პროექციით ხედვას, საკუთარი სხეულის რეანიმაციის ჭკრეტას, გაურკვეველი ბუნების ხმების მოსმენას, ბნელით მოცულ გვირაბში გზის გაკვალვის მცდელობას, რომლის ბოლოშიც თეთრად მოკაშკაშე სინათლე ჩანს და სხვა. აღსანიშნავია, რომ ჩვენს მიერ ჩატარებული შრომებისას ამგვარ ადამიანთა აბსოლუტურ უმრავლესობას „კლინიკური“ სიკვდილის დროს გადატანილი მოვლენების

შესახებ სრული „ამნეზია“ ჰქონდათ და მხოლოდ პაციენტთა 4-5% თუ იხსენებდა მეტ-ნაკლებად მსგავს სურათებს, ისიც ცალკეული ფრაგმენტების სახით. ამასთან უფრო ღრმა ანალიზით ჩანდა, რომ ყველაზე უკეთეს შემთხვევაში ეს სურათები თავის ტვინში გაკეთებული იმ „ჩანაწერების“ ილუზორულ და გაუკუღმართებულ რეპროდუქციას წარმოადგენდნენ, რომელსაც ამ პაციენტის თავის ტვინი „იწერდა“ კვდომის და გაცოცხლების დროს, როდესაც თავის ტვინის სისხლის მიმოქცევა და ქანგბადით უზრუნველყოფა მეტნაკლები სისრულით იყო აღდგენილი. ცხადია, ამ თვალსაზრისით გარკვეულ როლს ის მედიკამენტებიც ასრულებენ, რომლებსაც კვდომის და გაცოცხლების პროცესში სულ სხვა მიზნებით იყენებენ, მაგრამ თავის ტვინის ფუნქციის გაუკუღმართებაც შეუძლიათ. უფრო მეტიც, აქ არც „სინესთეზიის“ ფენომენის აღმოცენებაა გამორიცხული, როდესაც ერთი ანალიზატორისთვის სპეციფიური სიგნალის აღქმა ამ სიგნალისთვის არასპეციფიური მეორე ანალიზატორით ხდება. ამ დროს ბგერა „დანახვით“, სუნი „მოსმენით“, ფერი „გემოდ“ და სხვა შეგრძნებების სახით აღიქმება. ეს კი ტვინის ფუნქციის შეცვლას იწვევს. ხოლო რაც შეეხება სასიამოვნო შეგრძნებების აღმოცენებას, ეს კვლავ ენდორფინების, ენკეფალინების, სასქესო ჰორმონების და სიამოვნების აღმძვრელი სხვა ნივთიერებების სიჭარბით აისხნება. სულის სხეულიდან ამოსვლის აქტის ხილვა კი მარტო „კლინიკური“ სიკვდილისთვის არ არის დამახასიათებელი. ეს ხშირად აღენიშნებათ ეპილეფსიით, აგრეთვე შიზოფრენიით დაავადებულ ავადმყოფებს და შეიმჩნევა ტვინის ზოგიერთი სტრუქტურის სხვადასხვა სახის იმპულსით გაღიზიანების დროსაც. საგნების „გადაბრუნებული“ აღქმა კი მხედველობის ანალიზატორის ოპტიკური აპარატის იმგვარ მოწყობას უკავშირდება, რომელიც ჩვეულებრივ ამ საგნებს მართლაც „გადაბრუნებული“ სახით ხედავს. მათი „გადმობრუნების“ კორექციას თავის ტვინის ქერქის უჯრედები ახდენენ. ეს უკანასკნელი კი, როგორც უფრო ნატიფი ფუნქცია, ეტყობა, სხვა ფუნქციებზე ადრე წყვეტს გამოვლინებას. იგივე ეხება მხედველობის ველის დავიწროვებას და „მილისებური“ მხედველობის შენარჩუნებას. ამგვარი სახის მხედველობის აღქმას მხედველობის ანალიზატორის ის უბნები განსაზღვრავენ, რომლებიც კეფის წილის მე-17 ზონაში არიან მოქცეულნი და რომლებიც სისხლით სხვა უბნებთან შედარებით უკეთ მარაგდებიან ტვინის შუა და უკნა არტერიებიდან და აქედან გამომდინარე ამ ფუნქციასაც უფრო დიდხანს ინარჩუნებენ. ასევე ცნობილია, რომ მხედველობის ანალიზატორის ცალკეულ უბნებს აქვთ ავტონომიურ რეჟიმში მუშაობის შესაძლებლობა, რის გამოც სინათლის გაუფერადებელი, ნაკლებად ნატიფი თეთრი ფერების აღქმა ზოგჯერ ტვინის ღეროშიც შეიძლება მოხდეს. ეს კი სწორედ ის არადიფერენცირებული თეთრი კაშკაშა შექია, რომელიც მე-17 ზონის უჯრედებით „დანახული“ ბნელი გვირაბის ბოლოს ჩანს. რაც შეეხება გაურკვეველი სახის ბგერებს, რომელიც თითქოსდა „კლინიკური“ სიკვდილისას ესმით, ეს უკანასკნელიც სმენის ანალიზატორის სხვადასხვა უჯრედების ავტონომიურ რეჟიმში მუშაობის უნარს უკავშირდება. მით უმეტეს, რომ ცალკეულ ბოჭკოთა გამოთიშვისას ინფორმაცია თავის ტვინის ხიდში შეიძლება გატარდეს და სხვა ბოჭკოებითაც იქნეს აღქმული. ეს ფაქტი ერთგვარად ასოცირდება შავი და ხმელთაშუა ზღვის აუზში მცხოვრები ტომების, მათ შორის კოლხების უკვე დავიწყებულ ჩვევასთან, მკვდრის ხმამაღალი „შეცხადების“ შესახებ. ამით ისინი თითქოსდა „ცდილობდნენ“ ზემოქმადი ბგერების მეშვეობით სმენის ანალიზატორის გაღიზიანებას და მკვდარი ტვინის გაცოცხლებას. სამწუხაროდ, ისევე როგორც ამ უკანასკნელი მეთოდის

ეფექტურობა დაუდასტურებელი მკვდრის გაცოცხლების დროს, ასევე საჭოჭმანო რ.მოუდისა და მისი მიმდევრების მიერ ადამიანის სულის არსებობის ჭეშმარიტების ამგვარი მონათხრობების მეშვეობით მტკიცება. იგივე უნდა ითქვას ცალკეულ მკვლევართა მცდელობებზე სხეულიდან ამოსული სულის „აწონვის“, მისი სპექტრის „ფოტოგრაფირების“ თუ სხვა საშუალებებით სულის იდენტიფიცირების შესახებ. ამ შემთხვევაში ჭეშმარიტება მხოლოდ ის არის, რომ ჩვენ ისევ გასული საუკუნის მიწურულს გარდაცვლილი ქართველი ბერის, მამა გაბრიელის სიტყვების ამარა ვრჩებით: „ჭეშმარიტებაა სულის უკვდავება“.

სულის შესახებ არსებული ინფორმაცია მწირია სხვადასხვა კონფესიათა თეოლოგიურ მეცნიერებებშიც. თუმცა სხეულში სულის არსებობას და სიკვდილისას ამ სულის სხეულიდან გამოცალკავების აქტს ადასტურებს ყველა მათგანი. მეტიც, მათი ანალიზისას იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ღმერთი ერთია და ღმერთისკენ მიმავალი გზებია სხვადასხვა. მეტ-ნაკლებად მსგავსი შეხედულებებია ამ სულის სხეულიდან ამოსვლის შემდგომი ბედის შესახებ. ვარაუდობენ, რომ სული არა ერთი, არამედ რამდენიმე ფორმით არის წარმოდგენილი, რომლებიც მისი განვითარების სხვადასხვა ეტაპებად განიხილება. თვლიან, რომ სულის განვითარება და მისი სხვადასხვა „დონეებზე“ ასვლა ხდება პატრონის სიცოცხლეში და დამოკიდებულია პატრონის ცხოვრების წესზე, აგრეთვე ამ მიმართულებით პატრონის მიერ გაწეულ მეცადინეობებზე. სულის ამ ფორმებიდან ყველაზე მარტივი „ფიზიკური“ სული ყველა ადამიანს უნდა ჰქონდეს და ის ალბათ სხეულის სიკვდილთან ერთად კვდება. მომდევნო „ასტრალური“, „მენტალური“ და „კოსმიური“ ფორმები გარდაცვალებისას გამოეყოფიან პატრონს, თუ კი ასეთის შექმნა მან მოასწრო თავის სიცოცხლეში. სავარაუდოდ, დასაწყისში სული დედამიწის ირგვლივ ატმოსფეროში უნდა „ცხოვრობდეს“ და სხეულიდან ამოსვლის შემდეგ უპირველესად იმ ადგილებს უნდა სტუმრობდეს სადაც თავის დროზე ამ სხეულში იყო „გამომწყვდეული“. მიუთითებენ, რომ დამოუკიდებელი ცხოვრების მე-3 და მე-9 დღეს ისინი უფლის წინაშე წარსდგებიან განსასჯელად, ხოლო მე-40 დღეს „სინათლის დროით“ შემოსაზღვრულ ჩვენს სივრცეს სტოვებენ და იმ განზომილებისკენ მიისწრაფვიან სადაც როგორც ეს „ფილადელფიიდან მოჩანს“, წესრიგს „პასუხისმგებელი ბატონი“ ამყარებს. ზოგიერთი ვარაუდობს, რომ სხვა განზომილებაში მხოლოდ „კოსმიურ“ ფორმის დონემდე ამადლებული სული გადადის, რომლის შესაძლებლობები უსაზღვროა და უკვდავია, რაც შეეხება „მენტალურ“ სულის, „სინათლის დროით“ შემოსაზღვრულ კოსმოსში რჩება და ამ არეალში უდიდესი შესაძლებლობები გააჩნია, მაგრამ ადრე თუ გვიან, ისიც კვდება ან სხეულის არჩევის უფლების მქონე რეინკარნაციას განიცდის. უფრო სუსტია სულის „ასტრალური“ ფორმა, რომელიც სავარაუდოდ მხოლოდ დედამიწის ატმოსფეროში „ბინადრობს“ და შედარებით ხანმოკლე დროის შემდეგ ან კვდება ან სხეულის ამორჩევის უფლების არმქონე რეინკარნაციას განიცდის. აღსანიშნავია, რომ ეს ერთგვარად ეწინააღმდეგება ქართული სახელმწიფოებრიობის უახლესი ისტორიის მამამთავრის ი.ჭავჭავაძის ფენომენალურ მიგნებას: „ყველაფრის სიკვდილი შეიძლება, აზრისა კი თავის დღეში არა“. თუმცა ყველაზე დიდი საიდუმლო მაინც ადრეული აღორძინების ხანის გენიის შ.რუსთაველის თავისი პოემის პერსონაჟისადმი მიძღვნილ სიტყვებში ჩანს დამალული: „მზე უშენოდ ვერ იქმნების, რადგან შენ ხარ მზისა წილი“. ადამიანის არსებობა „მზის“ გრემე მარტივი ასახსნელია, აუხსნელი აქ ის არის, თუ რატომაა საჭირო „მზისთვის“ ადამიანის არსებობა. ხომ არ იგულისხმება აქ „ენერჯის“ იმ უხილავი და

უცნობი ფორმის ურთიერთ გაცვლის აუცილებლობა, რომელიც ადამიანიდან „ფსიქიური ენერჯის“ ან „აზრის ენერჯის“ სახით „მოეფინება“ სამყაროს და მისი არსებობის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს. ამას შესაძლოა ერთგვარი კავშირი ჰქონდეს სამყაროს 96%-იანი წილის მქონე უცნობ კომპონენტებთანც. ეს „ენერჯია“ ყველაზე უხვად ეტყობა კვდომისას, განსაკუთრებით კი უეცარი (ერთ წუთამდე) კვდომისას გამოიყოფა ორგანიზმიდან, ვიდრე ხანმოკლე (ერთ საათამდე) ან ხანგრძლივი (ერთ საათზე მეტი) კვდომის პროცესისას და იმდენად აუცილებელია, რომ ზოგჯერ ერთდროულად აღმოცენებული ასეულობით და ათასეულობით უეცარი სიკვდილიც კი უკმარისია „მოთხოვნილების“ დასაკმაყოფილებლად. ამ შემთხვევაში მხედველობაშია გლობალური კატასტროფებისას აღმოცენებული უეცარი სიკვდილის მასიური შემთხვევები, რომელთა დროსაც ჩვენს პლანეტაზე ექვსჯერ მეტი ადამიანია დაღუპული, ვიდრე ყველა სხვა სიკვდილისას ერთად აღებული. აქ ერთგვარი ასოციაცია ეკლესიასტეს იმ სწავლებასთანაც ასოცირდება, რომლის მიხედვითაც საბოლოოდ ყველას კვლავ ყველაფრის შექმნელი იბრუნებს, რაც არის ოსტატობა ენით აღუწერელი და საიდუმლო უდიადესი: შექმნა რომ დაიბრუნო. ახლა თუ ჰაილდერბერგერის იმ სწავლებასაც გავიხსენებთ, რომლის მიხედვითაც ჟ. პასკალის „უბადრუკ ადამიანს“ თავისი ნებით თავისივე ორგანიზმის ერთი ატომის ერთი ელექტრონის ერთი სტაციონარული მდგომარეობის შეცვლაც კი არ შეუძლია, მაშინ ამ საიდუმლოების სრულ ვერსიას კიდევ ერთი სიტყვა შეემატება: შექმნა, რომ მართო და დაიბრუნო. ხოლო თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ პროცესის საბოლოო ციკლი კვლავ წარმოებასაც გულისხმობს, მაშინ კიდევ ერთი სიტყვის შემატება იქნება საჭირო – შექმნა, რომ მართო, დაიბრუნო და აწარმოო, რაც მოკლედ კვლავ წარმოებაა მართვისათვის. რაც შეეხება იმას, მიეცემა თუ არა, ან თუ მიეცემა როდის, ამ საიდუმლოს არსის ამოხსნის უფლება ადამიანს, ეს ერთმა მხოლოდ უფალმა იცის. ასე რომ ჩვენ დღემდე არ ვიცით, თუ როგორ მართო რომ კვლავ წარმოო და რატომ მართო, რომ კვლავ წარმოო. ყველა შემთხვევაში ასე ჩანს დღეს ფარდობით დროსა და ფარდობით სივრცეში წარმოდგენილი თავადაც ფარდობით განზომილებებიანი დედამიწიდან.

სიკვდილის რეკოლუციის შემდეგი ფურცელი სიკვდილის „დაბადებას“ ეკუთვნის. ადამიანის პირველი სიცოცხლე ღმერთის მიერ მიწის გუნდისგან მომზადებული ადამის სახით იყო წარმოდგენილი. სიცოცხლის შემდეგი მაგალითი ისევ ღმერთის მიერ იყო შექმნილი; ამ შემთხვევაში „უფალმა ღმერთმა ძილქუში მოჰგვარა ადამს და რა დაეძინა, გამოუღო ერთი ნეკნი და იმ ადგილას ხორცი ჩაუღო. ნეკნისგან ადამს რომ გამოუღო, დედაკაცი შექმნა უფალმა და ადამს მოუყვანა“. დღევანდელი მედიცინის თეორია შესაძლებლად მიიჩნევს დედად კაცის ყოლას, უფრო სწორად ამ ნეკნში არსებული ძვლის ტვინის ღეროვანი უჯრედებიდან ან ევას მსგავსის შექმნას. მეტიც, იმავე თეორიით ეს აქტი შესაძლოა თავად ნეკნის ძვლოვანი კარკასის შემაერთებელი ქსოვილის უჯრედებიდანაც კი მოხდეს, თავდაპირველად მათი ღეროვანი უჯრედებად ტრანსფორმაციის გზით. უფრო მეტიც სიცოცხლე შესაძლოა წარმოიშვას მკვდარი ორგანიზმის უჯრედებიდანაც, თუ რა თქმა უნდა ამ ორგანიზმის ცალკეულ უჯრედებს შენახული ექნებათ ცხოველქმედების უნარი. ასე რომ სიცოცხლე შესაძლოა წარმოიქმნას თავისთავისგან და მკვდრისაგან და დღევანდელი მედიცინისათვის თეორიულად არც ევას ნეკნიდან შექმნის, არც ფარაონების მუშიადქცეული სხეულის და არც წმინდანთა სხეულის ნაწილებიდან მათივე სხეულის სრული აღდგენის შესაძლებლობაა მიუღებელი. ამგვარად შექმნილი ადამიანის სიცოცხლე

კი იწყება ემბრიონის უჯრედების მიერ კვლავწარმოების ნიშნების გამოჩენიდან და მთავრდება თავის ტვინის ფუნქციის სრული ჩაქრობისას. აქედან იწყება სიკვდილი, რომელიც მთავრდება მკვდარი ადამიანის უკანასკნელი უჯრედის მიერ სიცოცხლის კვლავწარმოების უნარის დაკარგვისას. ასე რომ ადამიანის ცხოვრება მოიცავს დროს ემბრიონის პირველი გამოვლინებიდან მკვდარი ორგანიზმის უკანასკნელი უჯრედის მიერ სიცოცხლის აღდგენის უნარის დაკარგვამდე უფრო კონკრეტულად, ადამიანის ცხოვრება თავისივე ხატის კვლავწარმოებაა და გარკვეულწილად იმ აქტის ასლია, რომლის დროსაც უფალმა „თავის ხატად“ ადამიანი „გამოძერწა“.

სიკვდილის ჩამოყალიბების გზების განხილვისას უნდა ვიცოდეთ, რომ დედამიწის ყველაზე ხანგრძლივად მცხოვრები ადამიანი ფრანგი ჟანა კალმანი 122,4 წლის ასაკში გარდაიცვალა, ხოლო ყველაზე ხანმოკლედ მცხოვრები ბიბლიური ნახორნი გარდაცვალების დროს 556 წლის იყო. ამის გათვალისწინებით დღემდე მომკვდარი ყოველი ადამიანის სიკვდილი „იძულებით“ სიკვდილად მოჩანს, მეტიც მეცნიერებამ დღეს არ იცის თუ როგორია „დროული“ სიკვდილის დრო. სიკვდილის ამ ფორმის გამომწვევი ადამიანის ორგანიზმზე მოქმედი ის ძალებია, რომლებიც მისი სასიცოცხლო ფუნქციების (სუნთქვის, სისხლის მიმოქცევის, აზროვნების) ჩაქრობას განაპირობებენ. ხშირად ეს ძალები ორგანიზმზე მოქმედებენ გარედან (მექანიკური ტრავმა, ელექტრული დენი, რადიაცია სითბო, სიცივე, ინფექციური აგენტები, შხამები და სხვა). ამასთან არ არის გამორიცხული ამგვარი “სასიკვდილო” ძალების აღმოცენება თავად ორგანიზმის შიგნით სხვადასხვა სახის მწვავე თუ ქრონიკულ დაავადებათა დროს თრომბოზის, სისხლდენის, ჟანგბადის დეფიციტის, თავისუფალი რადიკალების, ენდოტოქსინებისა და სხვათა სახით. ხშირია შემთხვევები, როდესაც სიკვდილის პროცესს იწყებენ გარედან მოქმედი, ხოლო შემდგომში მათ ორგანიზმის შიგნით აღმოცენებული ძალები ასრულებენ.

ჩვენ მიერ ჩატარებული კვლევებისას, გასული საუკუნის ოთხმოციან წლებში მოხერხდა მკვდარი და მომაკვდავი ადამიანების სისხლისგან მანმადე უცნობი 14კდ მოლეკულის მასის მქონე პოლიპეპტიდის გამოყოფა ([ინილე ვიდუი](#)). ამ უკანასკნელის მცირე დოზები ცვლიდა ინტაქტურ ლაბორატორიულ ცხოველთა (თაგვები) ქცევის წესს და უფრო აგრესიულს ხდიდა მათ. შედარებით მაღალი კონცენტრაციები კი რამდენიმე წუთში კვლავდა მათ, რასაც კრუნჩხვითი განტვირთვები და სუნთქვის გაჩერება უძლოდა წინ. ეს პოლიპეპტიდი აღმოჩნდა იმუნოსუპრესიული ეფექტით აღჭურვილი და იწვევდა T-ლიმფოციტების ფუნქციის, განსაკუთრებით კი სუპრესიის და მეხსიერების უნარის დათრგუნვას. ასევე ის იყო აღჭურვილი ციტოტოქსიური ეფექტით, რომელიც განსაკუთრებით მკვეთრად მუდგანდებოდა ნერვული სისიტემის უჯრედების მიმართ. ეს პოლიპეპტიდი იწვევდა აგრეთვე დნმ-ის რეპლიკაციის პროცესის დათრგუნვას. კვლევის სპეციალური მეთოდებით „სიკვდილის ფაქტორად“ მონათლული ეს პოლიპეპტიდი მცირე კონცენტრაციებში რეგისტრირდებოდა ჯანმრთელი ადამიანების სისხლშიც, თუმცა მისი რაოდენობა რამდენჯერმე იზრდებოდა კვდომის პროცესის დროს. ამასთან ის საკმაოდ სტაბილური ნაერთი აღმოჩნდა და ტოქსიურ თვისებებს ინარჩუნებდა 4°C ტემპერატურაზე 17 წლის შენახვის შემდეგაც. დადგენილი იქნა, რომ ამ პოლიპეპტიდის სინთეზს ახდენენ იმუნოკომპეტენტური T-ლიმფოციტები. აქედან გამომდინარე გამოთქმული იყო ვარაუდი, რომ სხვადასხვა მიზეზით გამოწვეული კვდომის პროცესისას “იმუნური მეხსიერება” დაკარგული და სუპრესიის

ეფექტდამტკიცებული T-ლიმფოციტები იწყებენ ამ პოლიპეპტიდის ინტენსიურ სინთეზს, რაც თავის მხრივ აღრმავებს კვდომის პროცესის აღმოცენებულ პათოლოგიურ ცვლილებებს და ხელს უწყობს სიკვდილს. საგულისხმოა რომ დღემდე ადამიანთა შეგნებაში სიკვდილი ასოცირდებოდა ნგრევის, დაშლის და რღვევის პროცესებთან. შრომათა ეს ციკლი უჩვენებს რომ სიკვდილის ჩამოყალიბებაში სინთეზის, შენების და შექმნის პროცესებიც მონაწილეობენ, რაც იმას მანიშნებელია, რომ სიკვდილი გარკვეულ წილად ისევე “იბადება,” როგორც სიცოცხლე. სავარაუდოა, რომ გენები რომლებიც “სიკვდილის ფაქტორის” სინთეზს განაპირობებენ ჩვეულებრივ პირობებში რეპრესირებული არიან გენი სუპრესორების მიერ. ხოლო კვდომის პროცესისას მათი დერეპრესია და გააქტივება ხდება. ეს არის ერთგვარად “პროგრამირებული” სიკვდილი, მაგრამ ეს არ არის აპოპტოზი, რომელის დროსაც აპოპტოზის გამშვები გენების პროგრამის ამუშავება აპოპტოზის ექსტრა- და ინტრაცელულური მესენჯერების მიერ ხდება. მეტიც აპოპტოზისას ადგილი აქვს უჯრედის შეჭმუხვნას, მის ფრაგმენტებად დაშლას და ანთების ჩამოყალიბებლობას. „სიკვდილის ფაქტორის” ზემოქმედება კი უფრო ნეკროზის მსგავსი ცვლილებების და ანთების სურათის გაღრმავებით მიმდინარეობს. ამას გარდა ეს არის ორგანიზმის სიკვდილი, რომლის დროსაც მთავარი ფუნქციის ჩაქრობაა და არა უჯრედთა სიკვდილი. მითუმეტეს, რომ ორგანიზმში ემბრიონული პერიოდიდან მოყოლებული უამრავი უჯრედი იღუპება აპოპტოზის მეშვეობით და მოწიფულ ორგანიზმში მათი რაოდენობა ყოველდღიურად 50–70 მილიარდს აღწევს, ხოლო ყოველწლიურად დაღუპულ უჯრედთა წონა მთელი სხეულის წონის ტოლფასია. მათი ჩანაცვლება კი პროგენიტური პრეკურსორების მეშვეობით ხდება. ასე რომ, თუმცა ორგანიზმის სიკვდილს საფუძვლად სასიცოცხლო ფუნქციების ჩაქრობა უდევს და ამ უკანასკნელთა ჩაქრობასაც შესაბამის უჯრედთა დაზიანება განაპირობებს, ფუნქციის შეწყვეტა ყოველთვის არ არის პროპორციული მწიფობიდან გამოსულ უჯრედთა რაოდენობისა. ყოველივე ეს მიუთითებს, რომ პროგრესი სიკვდილის წინააღმდეგ ომში შეუძლებელია მიღწეული იყოს ამგვარ სასიცოცხლო ფუნქციათა ჩამქრობი “სიკვდილის ფაქტორის” სინთეზის დამტკიცებელი და მისი ტოქსიური ეფექტის გამანეიტრალებელი საშუალებების შექმნის გარეშე. ასევე უდავოა უკვე დაზიანებული უჯრედებისა და ქსოვილების რეპარაციის პროცესების გაუმჯობესების აუცილებლობაც. საგულისხმოა, რომ გასული საუკუნის 80-იან წლებში ჩვენს მიერ მოხერხდა “სიკვდილის ფაქტორის” საწინააღმდეგო ანტიტოქსინის (ვაქცინის) და ანტიტოქსინის (იმუნოგლობულინის) კონსტრუირება. როგორც ერთი, ისე მეორე რეპარატი სრულყოფილად იცავდა ცხოველებს “სიკვდილის ფაქტორის” ლეტალური დოზების ზემოქმედებისგან. „ანტილეტალური” იმუნოგლობულინის მეშვეობით კი მოხერხდა ცხოველთა სრულყოფილი გაცოცხლება სიკვდილის დადგომიდან 10–15 წუთის შემდეგ და ბებერი ცხოველების სიცოცხლის მნიშვნელოვანი გახანგრძლივება. ამ საუკუნის დასაწყისში კი კვდომის და გაცოცხლების დროს დაზიანებულ უჯრედთა და ქსოვილთა რეპარაციის პროცესების გაუმჯობესების მიზნით ჩვენს მიერ შექმნილი იყო მოწიფულ ორგანიზმში პროგენიტური პრეკურსორების კომიტირების პროცესის სამართავი საშუალებები ნიტროგლიცერინის, პლაზმური სხივების, ელექტრული იმპულსების და სხვათა სახით. აღნიშნული საშუალებების სამკურნალო ეფექტი კი დადასტურებულ იქნა შესაბამისი კლინიკური და პარაკლინიკური გამოკვლევებით ([იხილეთ ვიდეო](#)).

ეს არის წინ გადადგმული ნაბიჯები სიკვდილის ფენომენის შესასწავლად. ამ მიმართულებით შემდგომი პროგრესის მიღწევა დიდად არის დამოკიდებული იმ შედეგებზე, რომლებიც სიკვდილის შესახებ წარმოებულმა სხვა კვლევებმა უნდა მოიტანონ. თუმცა ერთი ცაა, ამ თვალსაზრისით ბევრი რამ განსაზღვრული იქნება კვლევის იმ მეთოდებით, რომელთა შემუშავებაც მხოლოდ კლასიკური მეცნიერების მიდგომებით ნაკლებად შესაძლებელია. ყველა შემთხვევაში, ავტორთა სურვილია, სიკვდილის ეს „პარტიტურა“ წაკითხული იქნეს სიკვდილის შესწავლის მოწოდებად, როგორც ერთგვარი გასაღები სიცოცხლის საიდუმლოებათა ამოსახსნელად.